

OVERBEVOLKING

Overbevolking, HVV jaarthema 2015

Ten onrechte denken we bij overbevolking onmiddellijk aan de ecologische gevolgen. Die zijn er natuurlijk, maar de toename van de bevolking heeft een veel subtielere impact dan louter het verkwisten van de natuurlijke bronnen en aantasten van de natuurlijke rijkdom. Niet alleen de draagkracht van de planeet maar ook de persoonlijke ontwikkeling en de persoonlijke 'levensruimte' van het individu komen in het gedrang.

Een op de drie Belgen is betrokken bij een of ander juridisch conflict en omdat we op mekaar neus zitten, is de regelgeving exponentieel gegroeid. Politici hebben een bijna binaire reflex op storend gedrag en leggen sancties op voor ongeveer elke mogelijke ambetantigheid die een mens kan begaan. We verliezen het overzicht en mensen verliezen de ruimte om mens te zijn. De samenleving versmacht het individu, maar tast ook zichzelf aan. Waar te veel mensen bij elkaar zijn, wordt het conflict aangestookt en treedt verzuring in. Een te hoge bevolkingsconcentratie beïnvloedt stemgedrag, tast de (collectieve) verdraagzaamheid aan en leidt tot conservatisme en egoïsme. Op lange termijn zal iedereen inboeten aan welzijn en welvaart.

Hoewel de bevolkingsaan groei epidemische vormen aanneemt, blijft het moeilijk om dat als een prioriteit op de politieke agenda te zetten. Er zijn immers krachten die dat tegenwerken en daarbij gaat het vaak om mensen die op een andere levensbeschouwelijke golflengte zitten dan wij, vrijzinnig-humanisten.

Daarom vinden wij het belangrijk om het debat hierover aan te gaan. Prof. em. Etienne Vermeersch was zo ongeveer de eerste vrijzinnige filosoof die deze thematiek als een levenswerk uitbouwde. Ik wil hem hier in het bijzonder hulde brengen en het engagement aangaan om de thematiek vanuit een vrijzinnig-humanistische levensbeschouwing mee op de politieke agenda te brengen.

De Humanistisch-Vrijzinnige Vereniging wil samen met haar leden grondig reflecteren over de complexe problematiek van overbevolking. Alleen op die manier zullen we voldoende gewapend zijn om te kunnen participeren aan het maatschappelijke debat. Deze brochure biedt u een beknopte introductie tot de thematiek, met de belangrijkste feiten en een aantal inspirerende beschouwingen. U krijgt bovendien een overzicht van de vele activiteiten die onze vereniging en haar afdelingen tijdens het voorjaar van 2015 plannen – activiteiten die diverse aspecten van overbevolking vanuit verschillende invalshoeken belichten en uitdiepen.

We nodigen u graag uit om kennis te nemen van het uitgebreide programma en vooral om creatief mee te denken en te debatteren.

Deze brochure kwam tot stand in nauwe samenwerking met Population 2.0, een organisatie die mensen wil samenbrengen rond de thematiek van overbevolking en die wil inzetten op haalbare oplossingen voor het probleem (www.population20.com).

Mario Van Essche,
voorzitter HVV

- 3** Voorwoord van de voorzitter HVV
- 5** Bevolkingsdichtheden, bevolkingscijfers en toekomstscenario's
- 17** Paaseiland, een case
- 19** Zijn we dan echt met te veel, is er werkelijk sprake van overbevolking?
- 23** Oorzaken van overbevolking
- 24** Gevolgen van overbevolking
- 30** Aanbod van lezingen en debatten (januari – juni 2015)
- 33** Slotwoord
- 34** Nuttige links
- 35** Colofon

Bevolkingsdichtheden, bevolkingscijfers en toekomstscenario's

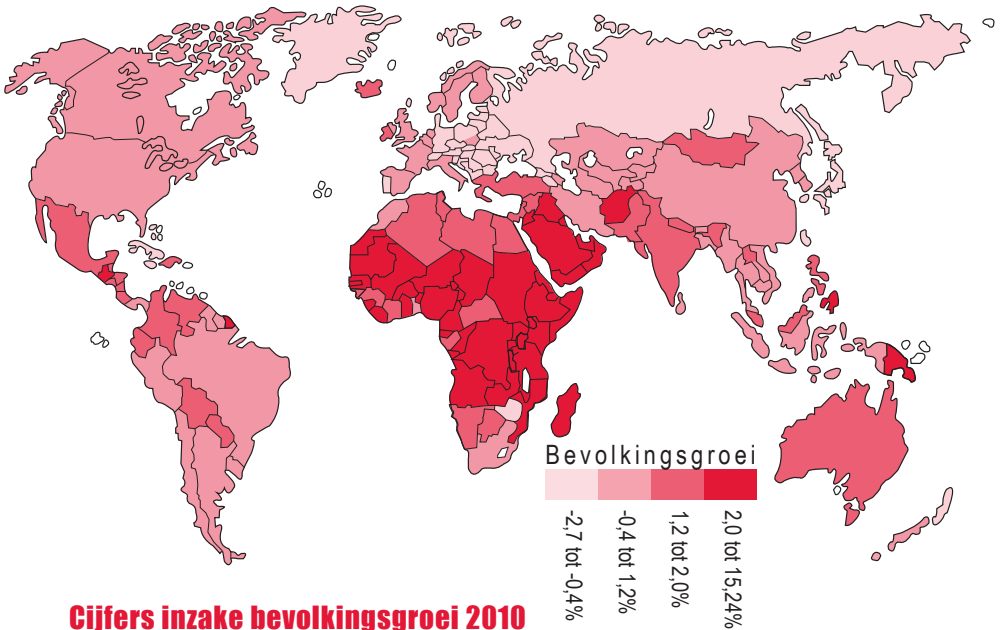
Bevolkingsgroei en overbevolking zijn complexe begrippen. Heel wat factoren spelen een rol en heel wat opinies doen de ronde. Voor een goed begrip kijken we eerst even naar de cijfers. Wat zijn de projecties, waar liggen de verschillen inzake bevolkingsdichtheden en bevolkingscijfers en waar kunnen we spreken van overbevolking?

Globaal

De kaart hierboven toont de huidige situatie. In de zwarte gebieden is de bevolkingsdichtheid groter dan 15 mensen per vierkante km. Op die manier wordt het visueel duidelijk waar de grootste bevolkingsdichtheden zich bevinden¹. Deze gebieden zijn echter niet altijd dezelfde als die waar de huidige en toekomstige bevolkingsgroei het hoogst is.

¹ <http://www.dwtkns.com/density/>

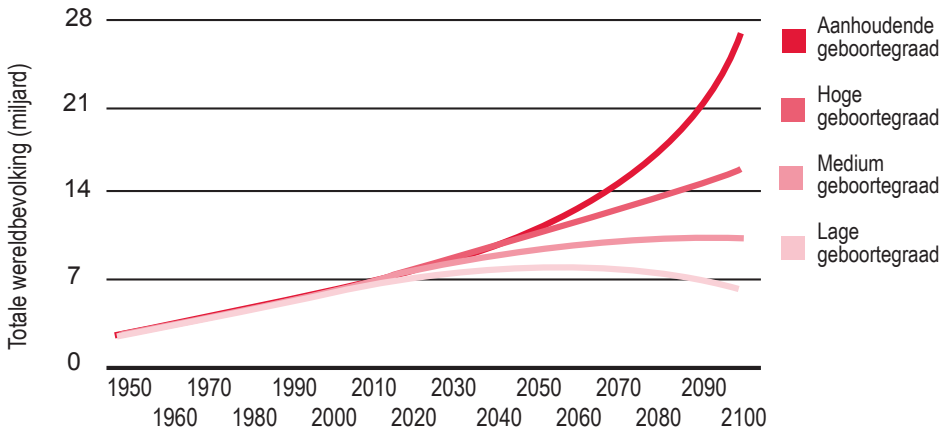
Cijfers inzake bevolkingsgroei 2010

Zo zien we dat de bevolkingsgroei in 2010 vooral groot was in heel wat Afrikaanse landen, in Midden-Amerikaanse landen en in bepaalde delen van Azië (hoe roder, hoe groter de bevolkingsgroei).² Dit zorgt ervoor dat heel wat geografische parameters zullen veranderen in de toekomst, en dat de vijf grootste landen naar bevolkingsaantal in 2050 India, China, Nigeria, de Verenigde Staten en Indonesië zullen zijn. De landen die momenteel het snelst groeien in bevolkingsaantal zijn Niger, Zuid-Soedan, Somalië, Tsjaad en de Democratische Republiek Congo.³ Volgens projecties van de Verenigde Naties zal bv. Niger bij een middelmatig scenario groeien van een bevolking van 18,35 miljoen vandaag tot 69,41 miljoen in 2050 (meer dan een verdrievoudiging) of de Democratische Republiek Congo van 69,36 miljoen vandaag tot 155,29 miljoen inwoners in 2050.⁴

² http://populationaction.org/wp-content/uploads/2011/12/mapping_climate_change.pdf

³ http://www.prb.org/pdf14/2014-world-population-data-sheet_eng.pdf

⁴ <http://esa.un.org/unpd/wpp/Excel-Data/population.htm>

Bevolkingscijfers 1950-2100

Op wereldniveau

In 1950 waren er 2,525 miljard mensen op aarde. Dit aantal groeide tot ongeveer 7,2 miljard in 2014. Dit is veel meer dan een verdubbeling. De Verenigde Naties maken projecties voor de toekomst, waarbij ze drie scenario's hanteren. In het eerste scenario wordt er uitgegaan van een hoge vruchtbaarheid. In dat geval zal de wereldbevolking in 2030 groeien tot 8,881 miljard en in 2050 tot 10,868 miljard mensen. In het scenario met een middelmatige vruchtbaarheid zal de wereldbevolking groeien tot 8,424 miljard mensen in 2030 en tot 9,550 miljard mensen in 2050. De projecties voor een lage vruchtbaarheid voorspellen een groei tot 7,969 miljard mensen in 2030 en 8,341 miljard mensen in 2050. Richting 2050 zal de bevolking dus sowieso groeien met minstens een of enkele miljarden. Voor de bevolkingscijfers daarna liggen de projecties echter ver uiteen. In 2100 is het mogelijk dat de bevolking gekrompen is tot 6,750 miljard mensen of astronomisch is gegroeid tot 16,641 miljard mensen, een verschil van 10 miljard mensen. Ook wordt er een versie gemaakt waarbij de vruchtbaarheid gelijk blijft aan de huidige situatie. In dat geval stijgt het bevolkingsaantal nog spectaculairder tot bijna 28 miljard mensen in 2100.⁵

⁵ <http://esa.un.org/unpd/wpp/Excel-Data/population.htm>

Europa

In 2014 bedroeg de Europese bevolking 507,416 miljoen mensen.⁶ Volgens projecties zouden dat 518,499 miljoen Europeanen worden in 2030 en 525,527 miljoen in 2050. Daarna lijkt de groei te stoppen.⁷ In Europa vinden we heel wat landen terug die volgens de Overshoot Index al zwaar overbevolkt zouden zijn. Deze index houdt rekening met o.a. de zelfvoorzieningsgraad van landen, consumptie en biocapaciteit (vergelijkbaar met de ecologische voetafdruk, maar met het aspect bevolking ook in acht genomen). Zo zien we dat België het 14e hoogste overbevolkingscijfer zou hebben. Een duurzame bevolkingsgrootte voor België bedraagt 1,8 miljoen t.o.v. de werkelijke bevolkingsgrootte van 10,5 miljoen. Net voor België komt Nederland waar de duurzame bevolkingsgrootte 2,7 miljoen mensen bedraagt i.p.v. 16,5 miljoen, maar ook in o.a. Zwitserland (teveel van 5,7 miljoen mensen), het Verenigd Koninkrijk (teveel van 44,4 miljoen mensen) Portugal (teveel van 7,7 miljoen mensen) en Spanje (teveel van 30,9 miljoen mensen) lijkt er sprake te zijn van overbevolking.⁸

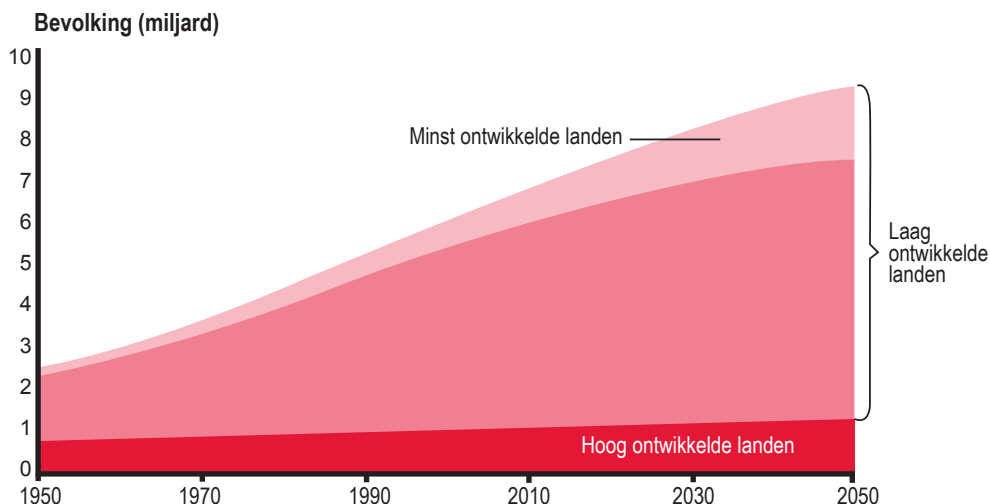
België en Vlaanderen

Volgens Statbel zijn er op 1 januari 2014 11.150.516 Belgen, terwijl dat er tien jaar eerder nog een 750.000-tal minder waren.⁹ Er worden driejaarlijks projecties gemaakt voor de toekomst, waarbij blijkt dat er in 2030 ongeveer 11,89 miljoen Belgen zullen zijn en in 2050 ongeveer 12,35 miljoen.¹⁰ Dit betekent een stijging van meer dan 1 miljoen mensen t.o.v. het huidige niveau.

Volgens de recente bevolkings- en huishoudensprojecties van de Studiedienst van de Vlaamse Regering verwachten we een verdere aangroei van het aantal inwoners in het Vlaamse Gewest, van 6,16 miljoen inwoners in 2008 over 6,51 miljoen in 2018 tot 6,62 miljoen in 2030 (+7,4%). De groei van het inwonersaantal is het sterkst in het eerste gedeelte van de projectieperiode: tussen 2008 en 2018 groeit de bevolking in meer dan 9 op 10 gemeenten. In de tweede projectieperiode, tussen 2018 en 2028, zwakt de groei af, maar wordt niettemin een beperkte groei verwacht in bijna 8 op 10 gemeenten. Natuurlijk blijven de vooruitzichten afhankelijk van de aangenomen hypothesen, wat in het geval van de buitenlandse immigratie altijd wel 'een redelijke gok' is.¹¹ Volgens cijfers van Statbel zou de bevolking van het Vlaams Gewest groeien tot 6,78 miljoen in 2030 en 7,00 miljoen in 2050.¹²

Ontwikkelde landen versus minder ontwikkelde landen

De verschillen tussen bevolkingsaantallen en bevolkingsgroei in ontwikkelde en minder ontwikkelde landen is groot.

Bevolkingscijfers ontwikkelde landen versus onderontwikkelde landen

Zo zien we in bovenstaande grafiek dat het aantal inwoners van minder ontwikkelde landen nu al veel groter is dan in ontwikkelde landen (5,9 miljard mensen t.o.v. 1,2 miljard mensen), maar dat bevolkingsgroei zich in de toekomst vooral zal voordoen in minder ontwikkelde landen.¹³

⁷<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&language=en&pcode=tps00001&tableSelection=1&footnotes=yes&labeling=labels&plugin=1>

⁸<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tps00002&plugin=0>

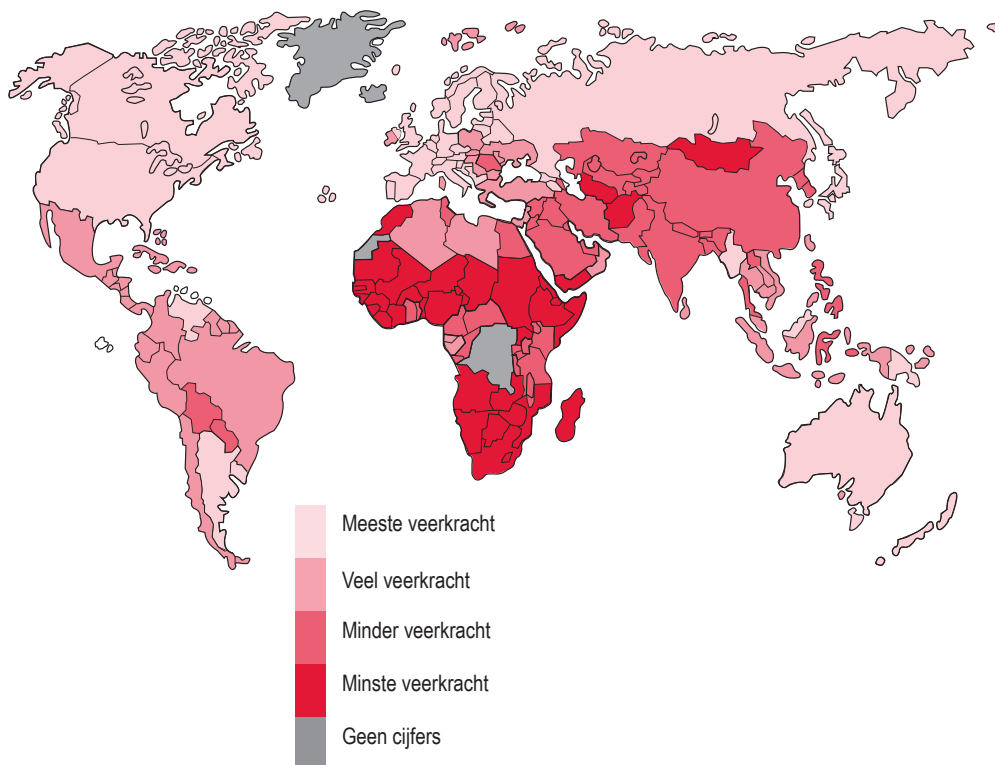
⁹http://populationmatters.org/documents/overshoot_country.pdf

¹⁰<http://statbel.fgov.be/nl/statistieken/cijfers/bevolking/structuur/leeftijdgeslacht/belgie/>

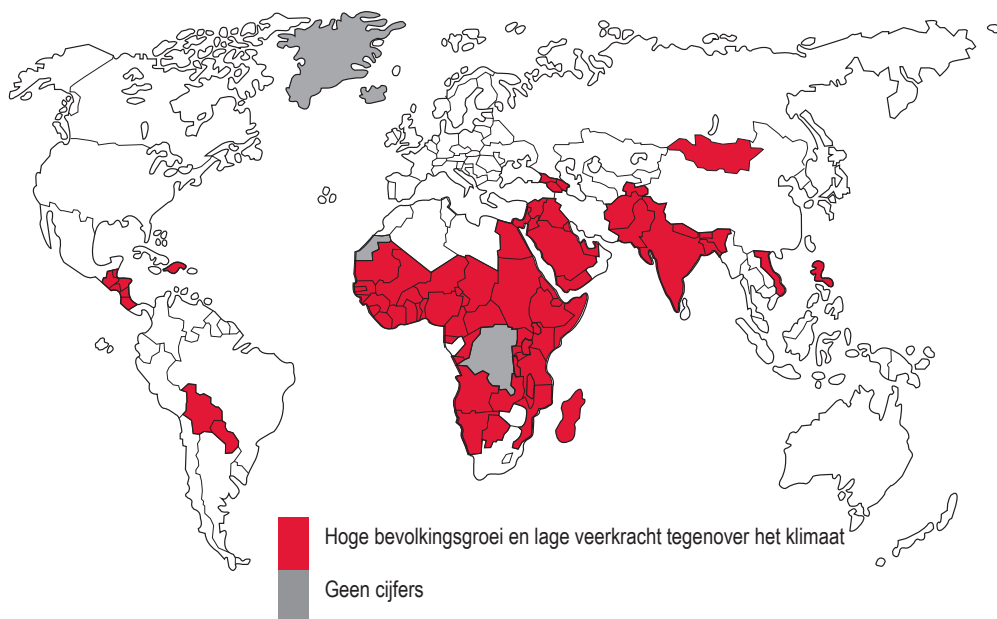
¹¹http://statbel.fgov.be/nl/modules/publications/statistiques/bevolking/downloads/bevolking_op_1_januari_2014-2061.jsp

¹²http://www4dar.vlaanderen.be/sites/svr/afbeeldingennieuwtjes/demografie/bijlagen/studie2011-2/SVR-studie_Bevolkingsprojecties_12.pdf

¹³http://statbel.fgov.be/nl/modules/publications/statistiques/bevolking/downloads/bevolking_op_1_januari_2014-2061.jsp

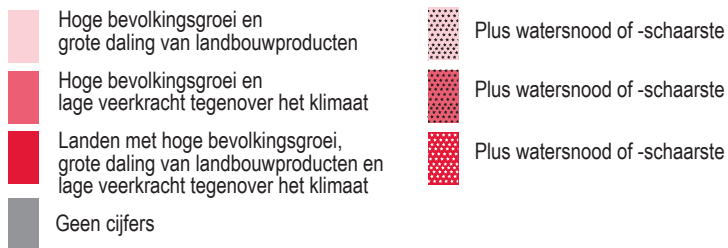
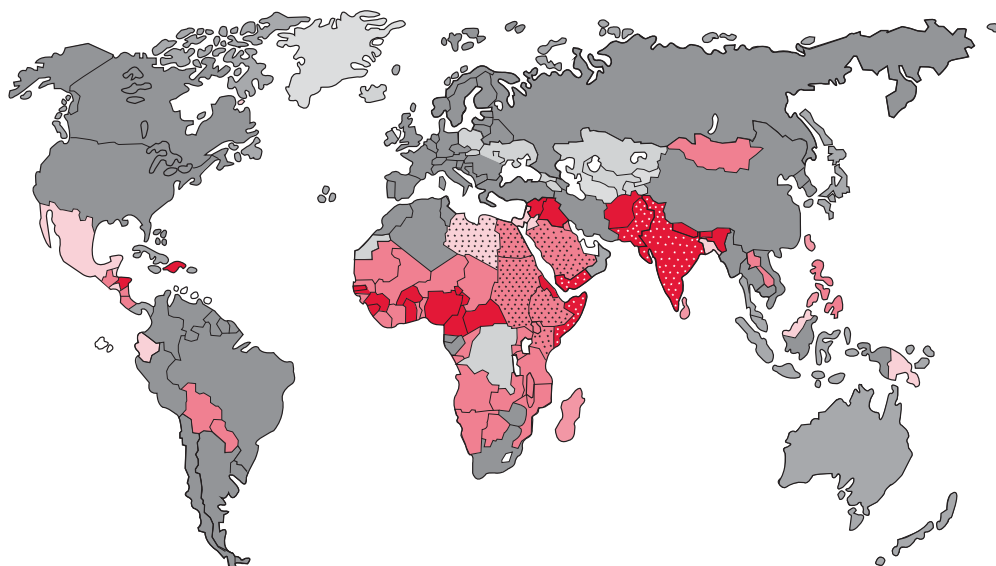
Veerkracht ten opzichte van klimaatverandering 2000

Bevolkingsgroei en veerkracht ten opzichte van klimaatverandering

Landen die het minst veerkrachtig zijn ten opzichte van klimaatverandering vinden we vooral terug in Afrika en Azië. Vaak zijn dit ook de regio's waar we zien dat de bevolkingsgroei het grootst is. Zo zien we op de linkse van deze twee kaarten de landen die niet veerkrachtig zijn tegenover klimaatverandering in donker(der) rood. Op de kaart hierboven zien we welke landen daarvan ook een hoge bevolkingsgroei hebben. Hieruit kunnen we concluderen dat landen die weinig veerkrachtig zijn tegenover klimaatverandering, ook vaak landen zijn met een hoge bevolkingsgroei. Vaak zijn dit minder ontwikkelde landen.¹⁴

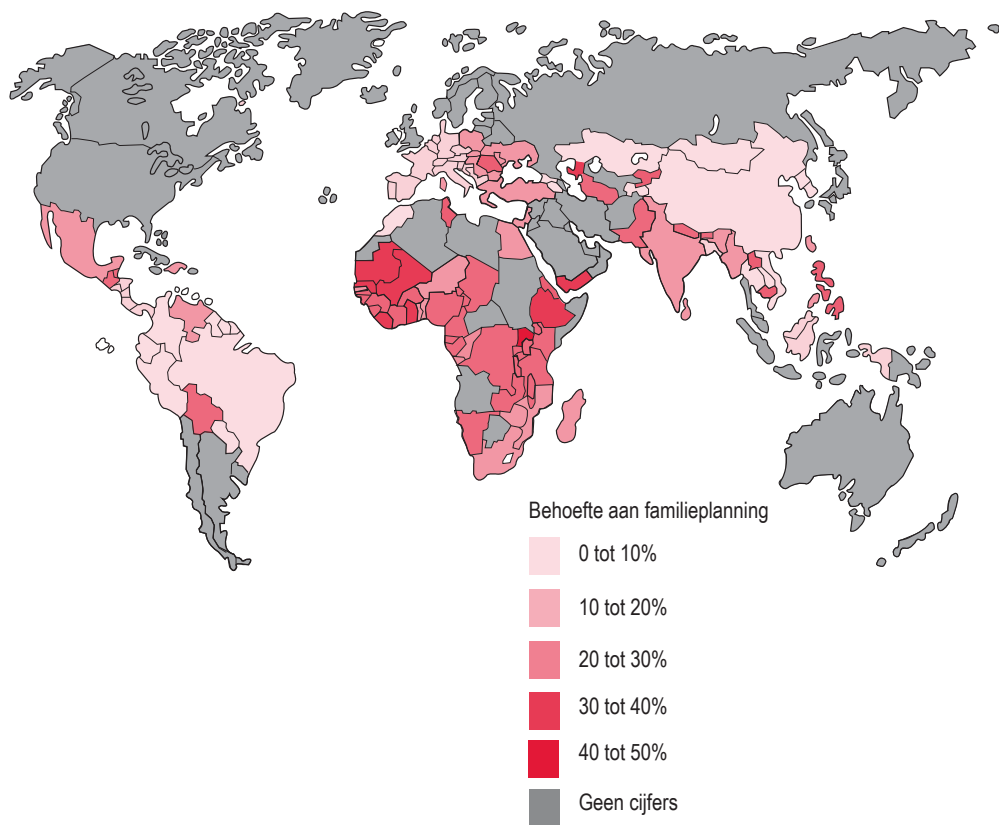
¹⁴http://populationaction.org/wp-content/uploads/2011/12/mapping_climate_change.pdf

Hotspots inzake bevolkingsgroei en veerkracht ten opzichte van klimaatverandering

Een ander probleem is dat veel van de minder ontwikkelde landen een hoge bevolkingsgroei hebben, terwijl zij behoren tot de plaatsen waar klimaatverandering de zwaarste impact zal hebben. De bovenstaande kaart toont welke van deze landen daarnaast ook een probleem hebben met voldoende aanwezigheid van drinkbaar water.¹⁵

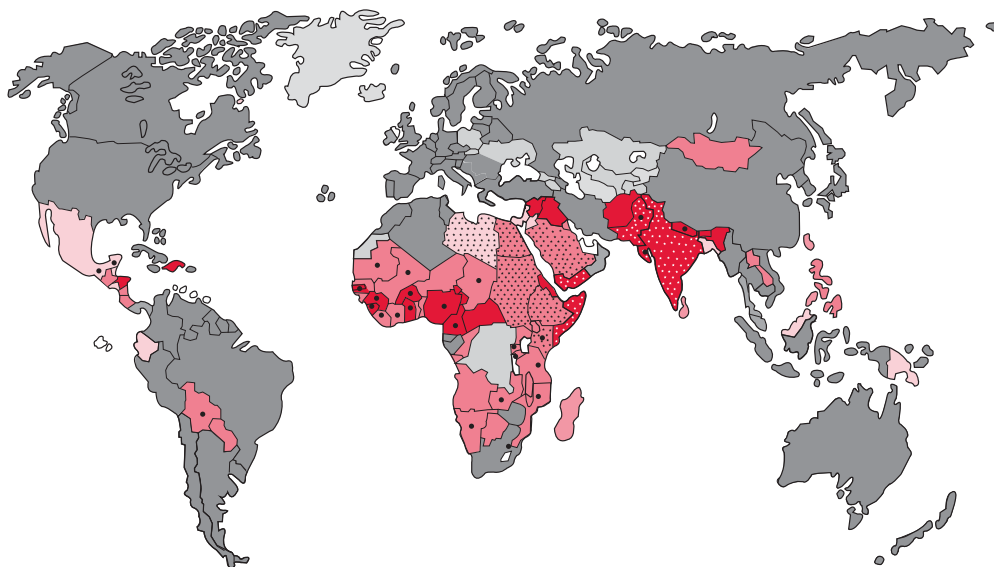
¹⁵http://populationaction.org/wp-content/uploads/2011/12/mapping_climate_change.pdf

Toegang tot diensten met betrekking tot familieplanning

Eén van de oorzaken van een hoge bevolkingsgroei is geen toegang tot reproductieve diensten en familieplanning. Zo zijn er 222 miljoen vrouwen ter wereld die daarvan gebruik willen maken, maar er geen toegang toe hebben. Bovenstaande grafiek toont dat de problemen zich vooral voordoen in Afrika (en delen van Azië en Zuid-Amerika).¹⁶

¹⁶ http://populationaction.org/wp-content/uploads/2011/12/mapping_climate_change.pdf

- Hoge bevolkingsgroei en grote daling van landbouwproducten
- Hoge bevolkingsgroei en lage veerkracht tegenover het klimaat
- Landen met hoge bevolkingsgroei, grote daling van landbouwproducten en lage veerkracht tegenover het klimaat
- Geen cijfers
- Plus watersnood of -schaarste
- Plus watersnood of -schaarste
- Plus watersnood of -schaarste
- Vrouwen met een onvervulde behoefte aan gezinsplanning

Bevolkingsgroei, veerkracht ten opzichte van klimaatverandering, familieplanning

Bovenstaande kaart vat alles nog eens samen. Landen waar vrouwen onvoldoende toegang hebben tot familieplanning vallen vaak samen met landen waar een hoge bevolkingsgroei en een nijpend tekort aan drinkbaar water zijn.¹⁷

¹⁷http://populationaction.org/wp-content/uploads/2011/12/mapping_climate_change.pdf

Paaseiland, een case

Paaseiland spreekt al heel lang tot de verbeelding. Niet alleen wegens de honderden beelden, maar wat ecologisch gezien vooral interessant is, is de dynamiek die ervoor gezorgd heeft dat een bloeiende cultuur van ruim 10.000 mensen zich op enkele generaties tijd heeft herleid tot een desolate groep van enkele honderden individuen. Er bestaat nog geen volledige consensus over hoe het zover is gekomen, maar hoe het ook zij, op geen enkel van de mogelijke scenario's zou je willen wachten.

Het meest voor de hand liggende scenario is kort geschetst de relatief geavanceerde beschaving die een boomende bevolking kende met bijbehorende uitputting van natuurlijke grondstoffen – in hun geval voornamelijk hout – en de teloorgang van fauna en flora, een zogenaamde ecocide. Hongersnoden en stammenstrijden waren rechtstreekse gevolgen. Dit feit was al geschied nog voor de eerste Europese ontdekkingsreizigers arriveerden.

Een ander, minder gekend scenario is dat van het verschralingproces, waarbij de eilandbevolking zich aanpaste aan de veranderende ecologische omstandigheden. Zo hadden naast de Polynesische kolonisten ook ratten zich gesetteld op Paaseiland. Zonder natuurlijke vijanden konden ze zich te goed doen aan de wortels van de aanvankelijk rijke bebossing. Totdat het hele ecosysteem dermate gecompromitteerd en uitgeput was dat de ratten wel tot het dieet van de mensen moesten gaan behoren. Geen hout meer voor kano's, dus weinig of geen vis, geen vogels meer, maar wel veel rattenvlees, aangevuld met wat gewassenteelt. Zelfs in een zeer gehavende omgeving bleven ze aanmodderen en zich een weg rond de omstandigheden vinden. Geen totale ondergang dus.

De uiteindelijke bots kwam er in dit scenario door de Europese kolonisator met importziektes en slavendeportaties. Je zou nu kunnen opwerpen dat dit scenario tot aan de Europese inmenging nog niet zo slecht is. Maar dan moet je de projectie eens maken naar onze huidige samenleving. Je moet je een postindustriële en posttechnologische maatschappij voorstellen. De bevolking zal zich aanpassen aan de heersende omstandigheden, maar alle comfort en luxe die we vandaag kennen, zal enkel een vage herinnering zijn. Mensen in sloppenwijken en vluchtelingenkampen weten ook te overleven, hoe schraal de omstandigheden ook zijn. Daar willen we van af. En we willen toekomstige generaties ook niet terug die kant opduwen.

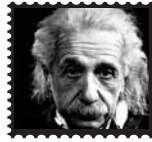
Zijn we dan echt met te veel, is er werkelijk sprake van overbevolking?

Er zijn heel wat cijfers en grafieken voorhanden over de problematiek van overbevolking. Maar hoe moeten we die interpreteren? Is er werkelijk een probleem wat betreft bevolkingsgroei en/of overbevolking? En indien er een probleem is, hoe groot/klein is dit en wat zijn de oplossingen?

Hieronder geven we alvast enkele standpunten mee a.d.h.v. citaten.

Albert Einstein

“Overbevolking is in vele landen een bedreiging voor de menselijke gezondheid geworden en een zwaar obstakel om vrede op deze planeet te organiseren.”

“Ik denk dat vrouwen bang zijn om te zeggen dat ze geen kinderen willen omdat men hen raar zou bekijken. Maar dat is aan het veranderen volgens mij. Ik heb meer vriendinnen die geen kinderen hebben dan wel. En eerlijk, we hebben toch niet nog meer kinderen nodig? We hebben meer dan genoeg mensen op deze planeet.”

Cameron Diaz

Anne Provoost

“Het thema overbevolking moet, om te beginnen, gewoon simpelweg op de agenda komen.”

“De waarheid is als volgt: de aarde kan niet genoeg voedsel en drinkbaar water voorzien voor 10 miljard mensen, om nog niet te spreken over huisvesting, wegen, ziekenhuizen en scholen.”

Richard Branson

Dan Brown

“Overbevolking is zo'n diepgaand probleem dat ieder van ons zich moet afvragen wat we eraan kunnen doen.”

Bill Gates

“Het probleem is dat de bevolking het snelst groeit op plaatsen waar mensen het minst gewapend zijn tegen de gevolgen. Het zijn de armste plaatsen waar de bevolking driemaal vermenigvuldigt tegen 2050. We moeten ervoor zorgen dat we hen nu al de middelen geven om hen te helpen, alvorens ze in een onmogelijke situatie belanden later.”

“In tegenstelling tot plagen in de middeleeuwen of huidige ziektes die we nog niet voldoende kennen, is de moderne plaag die overbevolking is wel op te lossen met kennis en middelen die we al bezitten. We missen niet voldoende kennis over de oplossing, maar we missen een globaal begrip over de ernst van het probleem en educatie voor de miljarden mensen die er het slachtoffer van zijn.”

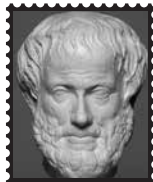
Martin Luther King

Marleen Temmerman

“Het is weer wat stil geworden rond de zeven miljardste wereldburger. Maar de uitdagingen die de bevolkingsexplosie stelt, zijn er niet minder om geworden: er is gewoon te weinig aarde om al die monden te voeden. De bevolkingsgroei afremmen blijft daarom de topprioriteit.”

“Men zou denken dat het noodzakelijker is om het bevolkingsaantal te limiteren dan het limiteren van bezit van eigendom. Het negeren van dit onderwerp, wat gewoonte is in bestaande staten, is dé reden tot armoede, en armoede is de sleutel tot revolutie en criminaliteit.”

Aristoteles

Jane Goodall

“Het is onze bevolkingsgroei die aan de basis ligt van zowat elk probleem op aarde. Als er slechts enkelen van ons waren, zou de natuur onze stomiteiten wel kunnen opvangen, maar we zijn met zovelen!”

“Toch is de overbevolking van de aarde potentieel gevaarlijk in een wereld waar massavernietigingswapens kunnen worden verspreid en terroristen dood en verderf kunnen zaaien. De waarheid is dat hogere welvaart de beste contraceptie is. Meer aangepaste technologieën, meer contraceptieve opvoeding en een efficiënter gebruik van onze grondstoffen: dat wordt de taak als we willen overleven.”

Marc Eyskens

“Eén van de dingen die we kunnen doen is technologie veranderen, minder vervuilen, het bevolkingsaantal stabiliseren en één van de belangrijkste manieren om dat te doen is door meisjes en vrouwen te versterken en educatie te geven. Er moet alomtegenwoordige aanwezigheid zijn van middelen voor familieplanning zodat vrouwen kunnen kiezen hoeveel kinderen ze willen en wanneer ze die willen. Je moet meisjes en vrouwen opleiden. En dat is de belangrijkste hefboom. Wanneer dat gebeurt, dan begint het bevolkingsaantal te stabiliseren en maken gemeenschappen betere en meer gebalanceerde keuzes.”

Al Gore

“De vernietiging van ons milieu en van onze natuurlijke rijkdommen kan niet tegengehouden worden tenzij de bevolkingsgroei ingedamd en uiteindelijk verminderd wordt.”

Henry W. Kandel

“Het idee dat bevolkingsgroei een beter leven garandeert, financieel of op een andere manier, is een mythe die enkel de verkopers van luiers, kinderwagens en gelijkaardig mogen geloven.”

Kofi Annan

“Wanneer we vrouwen zelfbeschikkingsrecht geven d.m.v. onderwijs en toegang tot voorzieningen voor reproductieve gezondheid, kunnen we een hele natie doen bloeien.”

Joyce Banda

Etienne Vermeersch

“Ik ben voorstander van een door de overheid en/of andere instanties gestimuleerde bevolkingspolitiek, via actieve aansporing, door intensieve informatiecampagnes, door het verschaffen van vlotte toegang tot contraceptie, en door het verhogen van het opleidingsniveau, in het bijzonder bij de vrouwen. Modellen daarin zijn Taiwan en de Indische staat Kerala.”

Morgan Freeman

“We zijn met 7 miljard mensen op aarde. En het is niet zo dat er niet genoeg ruimte is voor deze 7 miljard. Maar de energienoden van 7 miljard mensen zijn de energienoden van 7 miljard mensen, in tegenstelling tot bv. de energienoden van 2 miljard mensen. Bedenk eens hoeveel verontreiniging er in de lucht en oceanen zou zijn als er maar 2 miljard mensen waren?”

“Democratie kan niet overeind blijven bij overbevolking. Menselijke waardigheid kan niet overeind blijven bij overbevolking. Net zoals gemakelijkheid en de gelijkheid. Wanneer je meer en meer mensen op aarde dropt, dan vermindert de levenskwaliteit niet alleen, uiteindelijk verdwijnt ze zelfs. Het doet er dan niet meer toe of iemand sterft want hoe meer mensen er zijn, hoe minder het individu er toe doet.”

Isaac Asimov

Jane Fonda

“Er zijn veel dingen om je zorgen over te maken tegenwoordig, maar weet je wat me het meeste zorgen baart: het nieuws dat ik eergisteren las en waarin stond dat er tegen 2045, 10 miljard mensen op de aarde zullen zijn – of zelfs nog meer! Het maakt me bang. Ik zal er tegen dan al niet meer zijn, maar ik ben bang voor mijn kleinkinderen, voor de wilde dieren en voor de mensheid.”

Oorzaken van overbevolking

De wereldbevolking groeide traag doorheen de geschiedenis, tot aan de industriële revolutie en het begin van het tijdperk van fossiele brandstoffen. In 1900 bedroeg de wereldbevolking 1,7 miljard mensen. Daarna verviervoudigde de bevolking tot ongeveer 6 miljard in één eeuw. Redenen hiervoor zijn het tijdperk van goedkope energie, betere gezondheidszorg en snelgroeiende technologie die ervoor zorgen dat mensen grote gezinnen konden hebben en dat de kinderen overleefden. Tijdens de 20e eeuw zorgden snelle vooruitgang in medische zorg en welzijn ervoor dat de levensduur steeg, wat voortduurt in de 21e eeuw (waarin de gezinsgrootte begint te krimpen).

Nu zien we dat de stijging van de levensduur en de gevolgen van eerdere babybooms nog steeds bijdragen aan de toenemende bevolkingsgrootte.

Daarnaast hebben enkele andere factoren een grote invloed op de gezinsgrootte.

Zo is o.a. de geletterdheid van mensen gelijklopend met het aantal kinderen per vrouw. Vrouwen met een lager onderwijsniveau hebben gemiddeld meer kinderen. Ook sociaal welzijn en sociale welvaart spelen hierin een rol, waarbij een hogere sociale welvaart een kleiner gezin betekent. Mensen in armoede hebben vaker een hoger aantal kinderen, hoewel zij minder middelen hebben om hiervoor te zorgen, wat tot een vicieuze cirkel kan leiden. 222 miljoen vrouwen

in de wereld zouden toegang tot familieplanning willen hebben, maar hebben dit nog steeds niet.

Gezondheidszorg, sociale welvaart en onderwijs hebben daarom een belangrijke bijdrage in de bevolkingsgroei, maar daarnaast is er ook nog het culturele aspect. Vrouwenrechten zijn nog steeds niet overal doorgedrongen, en het bewust kiezen voor de gezinsgrootte is omwille van medische redenen (o.a. geen toegang tot anticonceptie), maar ook culturele redenen, op veel plaatsen nog steeds niet mogelijk.

Gevolgen van overbevolking

Bevolkingsgroei en -dichtheid hebben heel wat gevolgen op ons en onze omgeving. In vele gevallen is bevolkingsgroei een multiplicator van andere effecten. Multiplicatoreffecten zijn effecten waarbij bevolkingsgroei een initieel probleem versterkt (bv. files worden langer bij een toename van het aantal wagens, een gebrek aan drinkbaar water wordt nog groter als de bevolking toeneemt, enz.).

Ecologische voetafdruk

De aarde heeft een beperkte draagkracht, omdat haar bronnen eindig zijn. Er is maar een bepaalde oppervlakte aarde aanwezig voor iedereen. Een oneindige bevolkingsgroei is hiermee in strijd. Er zijn echter grote verschillen tussen de voetafdruk van mensen uit ontwikkelingslanden en mensen uit hoogontwikkelde landen. Globaal gezien is het aantal mensen en het totaal dat zij verbruiken datgene wat de ecologische voetafdruk bepaalt. Met hoe meer we zijn, hoe kleiner het aandeel aardoppervlakte en de uitstootcapaciteit voor iedereen. Moeten we minder consumeren, met minder mensen consumeren, of brengt de combinatie van beide soelaas?

Milieu en klimaat

Bevolkingsgroei is hoger in de biologische hotspots, de plaatsen waar biodiversiteit het hoogst en meest waardevol is. Ze zet daarmee een druk op deze hotspots die belangrijk zijn voor onze aarde. Maar ook elders nemen mensen de plaats in van de natuur, of zorgt de uitstoot van mensen ervoor dat het milieu schade ondervindt. De honger van mensen naar natuurlijke bronnen raakt niet gestild. Zo gaan we steeds intensiever zoeken naar olie, starten we met GGO's (genetisch gemodificeerde organismen) en gebruiken we pesticiden om de

7 miljard mensen te voeden en raakt het klimaat in de war. Toch komt het thema overbevolking niet aan bod op de internationale klimaatconferenties. Kunnen klimaat- en milieuproblemen opgelost worden zonder het bespreken van bevolkingsgroei en overbevolking?

Natuurlijke grondstoffen

De natuur voorziet ons van grondstoffen en ecosysteemdiensten. Vele hiervan zijn eindig, waardoor de waarde meer en meer toeneemt naargelang ze meer en meer uitgeput geraken. Recycleren begint dan ook stilaan een lucratieve bezigheid te worden, maar toch blijven we nog steeds met een duizelingwekkende snelheid waardevolle grondstoffen ontginnen. Zorgt de bevolkingsgroei als multiplicator van deze honger naar grondstoffen ervoor dat we alles zullen ontginnen tot er niets meer is?

Ethiek

Cultuur, religie en samenleving hebben een zware invloed op geboortecijfers en bevolkingsgroei, denk maar aan reproductieve rechten, anticonceptie, vrouwenrechten, enz. Toch hebben we het nog steeds moeilijk met overheden die een stimulerende rol willen spelen in het bevolkingsbeleid, mogelijk gestuurd

door de negatieve uitwassen en het dictatoriale karakter van het vroegere Chinese systeem. Maar er is nog immens veel werk om ervoor te zorgen dat ieder de kans heeft zelf en vrij het gezins aantal te kiezen. Kan een overheid daar in helpen? Is het ethisch om een bepaalde gezinskeuze te favoriseren? En is de politiek voor dergelijke, mogelijk onpopulaire maatregelen, daadkrachtig genoeg?

Migratie en conflicten

Wanneer de bronnen in een bepaald gebied niet meer voldoen, migreren mensen naar andere plaatsen. Wordt hiermee het overbevolkingsprobleem verlegd? Moeten we blijven investeren in gebieden als de Sahel, waar de water- en voedselschaarste maar een bepaald aantal mensen kan 'dragen'? Of moeten we de mensen in de Sahel de kans geven de bevolkingsgroei onder controle te krijgen? Er wordt verwacht dat door de klimaatopwarming vele streken onleefbaar zullen worden en honderden miljoenen mensen zullen vluchten, de zogenaamde klimaatvluchtelingen. Zijn zij dan de slachtoffers van de bevolkingsgroei?

Huisvesting en transport

Doordat we aarde nodig hebben voor voeding, transport, huisvesting, natuur, enz. neemt de prijs van deze aarde alsmaar toe. Huisvesting wordt dan ook stilaan onbetaalbaar. Kleiner gaan wonen en herverdelen is één optie, maar een minimumcomfort moet toch gewaarborgd blijven. Honderden miljoenen mensen in boomende economieën wonen nu nog in erbarmelijke omstandigheden en zullen in de toekomst ook aanspraak willen maken op een huis met tuintje.

En wat met onze mobiliteit? Iedereen heeft de behoefte om zich te verplaatsen en daarom staan we met z'n allen uren in de file. Nieuwe wegen moeten oplossen dat andere volgeslibd zijn. We zijn blij als er 2% extra fietsers zijn, maar als dit een effect is van de bevolkingsgroei en er ook 2% extra autobestuurders zijn, zijn we nog verder af van een oplossing. 'Slimme' mobiliteitsoplossingen kunnen goede zalvers van een tijdelijk probleem zijn, maar wat met het basisprobleem?

Economie

'It's the economy, stupid!' Om economische groei te realiseren is het belangrijk dat de consumptie altijd maar toeneemt. Mensen meer doen consumeren helpt daarbij, maar ook het aantal mensen dat consumeert opdrijven. Maar die hele

consumptie heeft wel een effect op ons milieu. Toch verbruiken we met z'n allen zonder veel morren de gefabriceerde afhaalmaaltijden, elektronica die maar enkele maanden/jaren meegaat en kwaliteitsloze kledij. Kunnen we een shift maken van kwantiteit naar kwaliteit?

Vergrijzing en pensioenen

Daar we gemiddeld ouder worden en langer van ons pensioen genieten wordt de werkende basis die deze pensioenen moet betalen altijd maar kleiner. O.a. in Japan zien we dat zo'n oudere bevolking zich gevormd heeft. Sommigen onder ons opperen dat we daarom meer kinderen moeten maken die dan voor de pensioenen zullen zorgen. Maar gaan we daarmee de hypotheek die we hebben niet aflossen met een andere hypotheek en verleggen we het probleem niet naar later?

Welzijn

Met hoe meer we zijn, hoe meer regels we nodig hebben om het leven in de maatschappij georganiseerd en aanvaardbaar te maken. In zeer overbevolkte staten als Singapore betekent dit een boete voor ongeveer alles, en ook in België moeten meer en meer boetes het leven 'ordenen'. Bij dieren zien we dat een hogere bevolkingsdichtheid meer stress kan teweegbrengen. Is dit bij mensen ook niet het geval? Moet er geen maximumdichtheid bestaan waarbij mensen zich nog fysiologisch en psychisch goed kunnen voelen? Of is onze menselijke geest in staat tot de modificatie naar enorme bevolkingsdichtheden en gaan we in de toekomst op hotel in de Aziatische 'capsulehotels'?

Stedelijkheid

Steden worden meer en meer gezien als de innovatieve centra die de omslag naar een duurzame samenleving op gang (zullen) brengen. Ondertussen leeft meer dan 50% van de wereldbevolking in steden en het aantal miljoensteden neemt exponentieel toe. Maar wat met de draagkracht van die steden? Is er in steden plaats voor stilte, plaats voor natuur en voor persoonlijke rust? Steden zijn niet zelfvoorzienend, zo hebben ze nog een impact op het leven daarbuiten zoals de landbouwgrond, visserij, energie, enz. Daarnaast brengt de bevolkingsgroei heel wat noden naar steden, zoals sociale voorzieningen, scholen, rusthuizen, appartementen, enz. Kan er met de bevolkingsgroei nog wel aan duurzame stedenbouw gedaan worden of is het alle hens aan dek en bouwen maar?

overbevolking

GEVOLGEN

OVERBEVOLKING

overbevolking overbevolking OVERBEVOLKING overbevolking
overbevolking OVERBEVOLKING overbevolking OVERBEVOLKING overbevolking
OVERBEVOLKING overbevolking overbevolking OVERBEVOLKING
OVERBEVOLKING overbevolking overbevolking OVERBEVOLKING overbevolking
OVERBEVOLKING overbevolking OVERBEVOLKING overbevolking

HVV PRESENTEERT HET JAARTHEMA OVERBEVOLKING, MET EEN

JANUARI

13/01

STARTDEBAT OVERBEVOLKING

Bevolkingscijfers op wereldvlak en mogelijke toekomstscenario's

Is er sprake van overbevolking? Moeten we de bevolkingsaantallen reduceren? Hoe dringend is de situatie? Welke maatregelen moeten/kunnen we nemen?

Geuzenhuis Gent- Zuilenzaal, 13/01/2015, 20u

Met Dirk Draulans (journalist Knack en bioloog), Antoon Vandeveld (econoom KU Leuven), Eric Corijn (sociaal geograaf Vrije Universiteit Brussel), Jan-Pieter Everaerts (uitgever e-zine De Groene Belg), moderator Guy Tegenbos (journalist De Standaard).

FEBRUARI

15/02

OVERBEVOLKING, KLIMAATVERAN- DERING EN DUURZAAMHEID

Lezing door Luc Goeteyn (Vlaamse Milieu-
maatschappij)

VOC de Koepel-Westhoek, Koksijde,
15/02/2015, 11u

18/02

OVERBEVOLKING, GEVOLGEN VOOR HET MILIEU

Lezing door Jan-Pieter Everaerts

Gemeentelijke Zaal Lochristi, 18/02/2015,
20u

24/02

GRASDUINEN DOOR DE GESCHIE- DENIS VAN DE DEMOGRAFIE

Visies en oplossingen met betrekking tot
overbevolking, door de tijden heen

Lezing door Hendrik Van Massenhove
(vergelijkend cultuurwetenschapper)
Huis van de Mens Zottegem, 24/02/2015, 20u

MAART

04/03

OVERBEVOLKING IN STEDEN EN GEMEENTEN, RUIMTELIJKE PLAN- NING

Lezing door Erik Rombaut (KU Leuven,
Architectuur)

Zaal 't Kasteeltje, Denderleeuw,
04/03/2015, 20u

05/03

DRUMMEN OP AARDE

Lezing door Dirk Draulans (journalist Knack
en bioloog)

Kasteel Van Schoten, Schoten, 05/03/2015,
20u

09/03

ZIJN WE MET TE VEEL? DE HUIS- HOUDING VAN EEN DICTBEVOLK- TE WERELD

Lezing door Ward Bosmans (Terra Reversa)
VOC Hasselt, 09/03/2015, 14u

24/03

ZIJN WE MET TE VEEL? DE HUIS- HOUDING VAN EEN DICTBEVOLK- TE WERELD

Lezing door Ward Bosmans (Terra Reversa)
CC De Valkaart Oostkamp, 24/03/2015,
20u

25/03

DRUMMEN OP AARDE

Lezing door Dirk Draulans (journalist Knack

RIJK AANBOD VAN LEZINGEN EN DEBATTEN (JANUARI – JUNI 2015)

en bioloog)
CC De Adelberg, Lommel, 25/03/2015, 19u30

26/03

HET EENKINDBELEID IN CHINA

Lezing door Catherine Vuylsteke (journalist
De Morgen en China-expert)
VOC Hasselt, 26/03/2015, 20u

APRIL

15/04

PSYCHOLOGISCHE EN BIOLOGISCHE EFFECTEN VAN OVERBEVOLKING OP MENS EN DIER

Lezing door Albert Wessendorp (psycholoog
en psychotherapeut, Overpopulation Aware-
ness Nederland)
Zaal Rood Dak Ekeren, 15/04/2015, 20u

22/04

BEVOLKINGSGROEI EN DUURZAME ONTWIKKELING

Lezing door Dirk Van Braeckel
(Universiteit Gent, International Centre for
Reproductive Health)
CC Het Bolwerk, Vilvoorde, 22/04/2015, 20u

MEI

07/05

OVERBEVOLKING EN REPRODUC- TIEVE RECHTEN

Lezing door Dirk Van Braeckel
(Universiteit Gent, International Centre for
Reproductive Health)
VOC Hasselt, 07/05/2015, 20u

OVERBEVOLKING, KLIMAATVERANDERING EN DUURZAAMHEID

Lezing door Jill Peeters (weervrouw
VTM), Luc Goeteyn (Vlaamse Mi-
lieumaatschappij) en Chris Jacob-
son (KBC, Argus, Bond Beter Leef-
milieu)

Vrijzinnig Karel Cuypershuis
Antwerpen, datum nog te bepalen

GRASDUINEN DOOR DE GESCHIEDENIS VAN DE DEMOGRAFIE

Visies en oplossingen met betrek-
king tot overbevolking, door de tij-
den heen

Lezing door Hendrik Van Massen-
hove (vergelijkend cultuurweten-
schapper)

Huis van de Mens Roeselare,
datum nog te bepalen

SLOTDEBAT OVERBEVOLKING

Met onder meer Jill Peeters
(weervrouw VTM), moderator Yves
Desmet (o.v.)

Mei-juni 2015, exacte datum en
locatie nog te bepalen

BIJKOMENDE INFORMATIE

Het programma wordt nog verder
aangevuld: voor concrete informa-
tie verwijzen we naar de website
van HVV: www.h-vv.be

Slotwoord

Via de cijfers en grafieken zagen we dat de wereldbevolking sterk gegroeid is in de afgelopen eeuw en dat dit sowieso nog verder gaat tot 2050. Wat we daarna kunnen verwachten is nog koffiedik kijken, mogelijkheden zijn een verdere groei of een stabilisatie van de groei.

De bevolking groeit het sterkst in minder ontwikkelde landen, en heeft daarom vaak een versterkend effect op problemen als klimaatverandering en waterschaarste. Maar ook heel wat ontwikkelde landen blijken al ver boven een duurzame bevolkingsgrootte te zitten.

Bevolkingsgroei en overbevolking zijn bijzonder complexe thema's waarbij het soms een ingewikkeld kluwen is van effecten die elkaar beïnvloeden, versterken of dwarsbomen. Sommige stemmen zeggen dat het vijf voor twaalf is, terwijl andere zeggen dat we bevolkingsgroei nodig hebben om de vergrijzing op te vangen.

Moeten we ons zorgen maken, of is er eigenlijk geen probleem? Zijn vrouwenrechten voldoende geïmplementeerd in de wereld of wat staat hen in de weg? En wat zijn al die effecten die bevolkingsgroei en overbevolking met zich meebrengen? Een uitgelezen moment om via lezingen en debatten het onderwerp eens van naderbij te bekijken. We zijn verheugd u dit programma te kunnen aanbieden.

Nuttige links

- Bevolkingsdivisie van de Verenigde Naties met interessante links en rapporten:
www.unfpa.org
- Cijfers van de Verenigde Naties rond wereldbevolking:
<http://esa.un.org/unpd/wpp/Excel-Data/population.htm>
- Cijfers van Eurostat rond Europese bevolking:
<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&language=en&code=tps00001&tableSelection=1&footnotes=yes&labeling=labels&plugin=1>
- Cijfers van Statbel rond Belgische bevolking:
<http://statbel.fgov.be/nl/statistieken/cijfers/bevolking/structuur/leeftijdgeslacht/belgie/>
- Cijfers van Statbel rond Belgische bevolking:
http://statbel.fgov.be/nl/modules/publications/statistiques/bevolking/downloads/bevolking_op_1_januari_2014-2061.jsp
- Earth Overshoot Index van Population Matters:
http://populationmatters.org/documents/overshoot_country.pdf
- Map met bevolkingsdichtheden in de wereld:
<http://www.dwtkns.com/density/>
- Population Matters: Britse organisatie die aandacht voor overbevolking vraagt, en een grote databank aan rapporten heeft:
www.populationmatters.org
- Population 2.0: Belgische organisatie die aandacht voor overbevolking vraagt:
www.population20.com
- Population Reference Bureau met een grote databank met cijfers en gegevens:
<http://www.prb.org/DataFinder.aspx>
- Rapport over bevolkingsgroei en klimaat:
http://populationaction.org/wp-content/uploads/2011/12/mapping_climate_change.pdf
- Rapport van het Population Reference Bureau met cijfers en grafieken rond bevolking:
http://www.prb.org/pdf13/2013-population-data-sheet_eng.pdf
- Rapport van het Population Reference Bureau met cijfers en grafieken rond bevolking:
http://www.prb.org/pdf14/2014-world-population-data-sheet_eng.pdf
- Rapport van studiedienst Vlaamse overheid rond bevolkingsprojecties Vlaanderen:
http://www4dar.vlaanderen.be/sites/svr/afbeeldingennieuwtjes/demografie/bijlagen/studie2011-2/SVR-studie_Bevolkingprojecties_12.pdf

De Humanistisch-Vrijzinnige Vereniging (HVV) is een sociaal-culturele organisatie voor vrijdenkers. Wij komen op voor het recht op vrije meningsuiting en respecteren de wilsvrijheid van het individu. Wij verdedigen de evolutietheorie van Darwin. Wij staan voor de gelijkwaardigheid van man en vrouw. Wij streven naar de scheiding van kerk en staat of van politiek en religie. Wij doen aan Vrij Onderzoek. Dat wil zeggen dat wij niet zomaar alles geloven: wij willen de dingen zelf kritisch onderzoeken en dan onze mening vormen. Wij geloven in argumenten, niet in dogma's of goden.

Met ons Nationaal secretariaat en onze vele afdelingen organiseren we het hele jaar door interessante, inspirerende en plezierige activiteiten: lezingen, debatten, tentoonstellingen, filmvoorstellingen, studiedagen, vormingsmomenten, uitstappen, Lentefeesten en Feesten van de Vrijzinnige Jeugd, enz.

Wil je ons beter leren kennen of overweeg je om lid te worden van onze vereniging? Neem dan even een kijkje op onze website www.h-vv.be

Contact

HVV

Lange Leemstraat 57

2018 Antwerpen

T 03 233 70 32

info@h-vv.be • www.h-vv.be

Raadpleeg onze website voor de laatste updates van ons programma Overbevolking.

Deze brochure kwam tot stand in nauwe samenwerking met

Population 2.0 (www.population20.com)

SAMENSTELLING: PHILIPPE VLAEYEN

VORMGEVING EN COVERONTWERP: AN AVONDS

V.U.: MARIO VAN ESSCHE, P/A LANGE LEEISTRAAT 57, 2018 ANTWERPEN

Mensen
Vrijzinnige Vrouwen
Respect **Euthanasie**
Grijze Geuzen Atheïsme
Vrijzinnigheid Cultuur
Evolutietheorie **HVV**
Diversiteit Zingeving
Solidariteit **Humanisme**
Scheiding kerk en staat Overbevolking
Het Vrije Woord Wilsverklaring
Lentefeest Gelijkwaardigheid
Pluralistisch onderwijs **Abortus**
Niet-Confessionele Zedenleer
Feest Vrijzinnige Jeugd
Zelfbeschikking
Vrijheid

www.h-vv.be

